

A German Shepherd dog is captured in a dynamic pose, running towards the viewer through a thick carpet of fallen autumn leaves. The dog's fur is a mix of black and tan, and its ears are pointed upwards. The background is a soft, out-of-focus blur of yellow and orange leaves, creating a warm, seasonal atmosphere. The dog's mouth is slightly open, and its eyes are focused forward.

PSY RASOWE

POCHODZENIE • RASY • ZACHOWANIA

PSY
RASOWE

PSY RASOWE

POCHODZENIE • RASY • ZACHOWANIA

IZABELA PRZECZEK

S P I S T R E Ś C I

WADEMEKUM

WSTĘP	7
PIES DOMOWY.	
POCHODZENIE I SYSTEMATYKA	10
BUDOWA CIAŁA PSA	12
Wielkość i sylwetka	12
Włos i skóra	12
Umaszczenie	13
Tułów i klatka piersiowa	14
Kończyny	14
Ogon	16
Głowa	17
Uszy	17
Zęby	18
Zmysły	20
Węch	20
Słuch	21
Wzrok	21
Smak	23
Dotyk	23
Porównanie wieku psa i człowieka	24
ROZWÓJ, PSYCHIKA	
I SZKOLENIE	26
UŻYTKOWOŚĆ PSA	28
Psy myśliwskie	28
Psy pasterskie	32
Psy stróżujące	33
Psy ratownicze	33
Psy terapeutyczne	34
Psy służbowe	34
Psy sportowe	37
Współczesna funkcja psa	37
KYNOLOGIA	38
FCI	38
Historia polskiej kynologii	39
Wystawy psów rasowych	41

S P I S T R E Ś C I
PRZEGLĄD RAS

**OWCZARKI I INNE PSY
PASTERSKIE, Z WYŁĄCZENIEM
SZWAJCARSKICH PSÓW
DO BYDŁA..... 44**

**PINCZERY I SZNAUCERY,
MOŁOSY, SZWAJCARSKIE PSY
GÓRSKIE I DO BYDŁA 108**

TERIERY 192

JAMNIKI 232

**SZPICE I PSY
W TYPIE PIERWOTNYM 236**

**PSY GOŃCZE
I RASY POKREWNE 280**

WYŻŁY 308

**APORTERY, PŁOCHACZE
I PSY DOWODNE 328**

**PSY OZDOBNE
I DO TOWARZYSTWA 360**

CHARTY 412

RASY POLSKIE..... 424

WSTĘP

Pies to najlepszy przyjaciel człowieka, a równocześnie pierwsze udomowione zwierzę i największy eksperyment hodowlano-genetyczny w dziejach naszej planety. Nie ma drugiego tak zróżnicowanego i jednocześnie jednolitego pod względem genetycznym gatunku – wystarczy popatrzeć na olbrzymie dogi niemieckie lub mastify tybetańskie stojące obok małych chihuahua albo pinczerów miniaturowych.

Człowiek starannie utrzymywał i rozwijał wszelkie zmiany, które natura szybko eliminuje, gdyż upośledzają one funkcje organizmu oraz zdolność przetrwania w środowisku. Procesy te doprowadziły do utworzenia blisko 400 ras, a także niezliczonej ilości mieszańców. W zależności od trybu życia mieszkańców różnych krajów, ich upodobań, mody oraz warunków klimatycznych powstawały i wymierały wyspecjalizowane typy psów. W XIX i XX w. kynologia wkroczyła na nowy poziom rozwoju, standaryzując wygląd, charakter i użytkowość poszczególnych ras. Obok wszechstronnych psów, jak owczarek niemiecki czy golden retriever powstały rasy wąsko wyspecjalizowane, np. posokowce. Niektóre psy zachowały jednak swoją naturalną niezależność i dzikość, jak azjatyckie szpice lub północne psy pociągowe.

WADEMEKUM

Wilczyca kapitolinińska – rzymski pomnik wilczycy karmiącej Romusa i Remulusa

PIES DOMOWY – POCHODZENIE I SYSTEMATYKA

Gatunek „pies domowy” jest przedstawicielem ssaków drapieżnych, do których zaliczamy ponad 250 dziko żyjących gatunków, takich jak: wilk, niedźwiedź, kuna, jenot, hiena, gepard, lew, tygrys, oraz gatunki udomowione: psa i kota domowego, fretkę, a także zyskującego na popularności lisa srebrnego (syberyjskiego). Drapieżniki są zróżnicowane pod względem wielkości i masy ciała, jednak posiadają jednolity wzorzec uzębienia: niewielkie siekacze, ostre, duże kły i solidne zęby do kruszenia kości, tzw. łamacze (ostatni górny przedtrzonowiec oraz pierwszy dolny trzonowiec).

Przodkami wszystkich ssaków drapieżnych były kreodonty (*Creodonta*) – ssaki mięsożerne, które pojawiły się w epoce trzeciorzędu (65–1,8 mln lat temu). Początkowo przypominały one ssaki owadożerne – były niewielkie, miały wydłużoną głowę. Z czasem pojawiła się wyróżniająca je cecha anatomiczna w uzębieniu – tzw. łamacze.

Rodzina psowatych wyewoluowała na półkuli północnej ok. 28–17 mln lat temu, a za bezpośredniego jej przodka uznaje się europejskiego *Cynodictis* i północnoamerykańskiego

Pseudocynodictis, u których występowały kły i sześć zębów trzonowych w żuchwie. Kolejnym przedstawicielem psa w drzewie genealogicznym jest *Mesocyon*, posiadający szkielet zbliżony do współczesnego wilka. Na blisko 12 mln lat datuje się szczątki *Tomarctus*, którego paleobiolodzy umieszczają bezpośrednio przed pojawieniem się *Canis*, co nastąpiło ok. 10 mln lat temu. W osadach skalnych na terenie Hiszpanii odkryto najstarsze okazy *Canis cipio* datowane na 6 mln lat. Znany nam współcześnie wilk *Canis lupus* istnieje od ok. 2 mln lat. Gatunek ten ewoluował poprzez różne gatunki *Canis* przez blisko 300 tys. lat.

Kolejnym etapem ewolucyjnym było wyodrębnienie się psa z wilka i domestykacja tego nowego typu psowatego ok. 15 tys. lat temu. Przebieg procesu udomowienia psa do dziś budzi liczne kontrowersje i rodzi rozbieżności wśród kynologów. Nie potrafimy odpowiedzieć jednoznacznie na pytanie, czy psa udomowiono raz czy wielokrotnie w ciągu dziejów ludzkości. Według badań prowadzonych w Kalifornii miało to miejsce już 125 tys. lat

SYSTEMATYKA

KRÓLESTWO: **Zwierzęta** (*Animalia*)
TYP: **Strunowce** (*Chordata*)
PODTYP: **Kręgowce** (*Vertebrata*)
GROMADA: **Ssaki** (*Mammalia*)
PODGROMADA: **Łożyskowce** (*Eutheria*)
RZĄD: **Drapieżne** (*Carnivora*)
RODZINA: **Psowate** (*Canidae*)
RODZAJ: **Wilk** (*Canis*)
GATUNEK: **Wilk szary** (*Canis lupus*)
PODGATUNEK: **Pies** (*Canis lupus familiaris*)

temu. Jedno jest pewne – pies był pierwszym zwierzęciem „domowym”, co w konsekwencji doprowadziło do udomowienia wielu innych użytecznych dla człowieka gatunków.

W XXI w. ostatecznie rozstrzygnięto dyskusję na temat pochodzenia psa. Wiadomo już, że wszystkie rasy psów pochodzą od wspólnego przodka – wilka szarego, który występował w Azji i Europie. Na północy dominował typ masywny, odporny na ekstremalne warunki klimatyczne, a im dalej na południe, tym wilk stawał się lżejszy, mniejszy, dostosowany do cieplejszego klimatu. Nieco światła na przebieg domestykacji rzucają najnowsze badania genetyczne. Poprzez analizę mitochondrialnego kwasu dezoksyrybonukleinowego (mtDNA), występującego u współczesnych psów z różnych rejonów geograficznych, ustalono, że największe zróżnicowanie genetyczne wykazuje populacja azjatycka. Psy europejskie, afrykańskie i amerykańskie prezentują jednolity genotyp mitochondrialny. Wspomniane powyżej wyniki badań sugerują, że psa udomowiono na terenie Azji, a wszystkie rasy stanowią potomstwo populacji azjatyckiej.

Początkowe relacje psów z ludźmi opierały się na luźnych zasadach bliskiej koegzystencji. Drapieżniki z jednej strony korzystały z łatwiejszego dostępu do pożywienia wokół siedzib ludzkich, ciepła i opieki, z drugiej zaś stanowiły pierwszą linię obrony oraz ostrzegwały przed intruzami lub napastnikami. Prawdopodobnie towarzyszyły

również myśliwym na polowaniach. Kluczowym punktem historii były narodziny szczeniąt w obrębie osad i wychowywanie młodych psów przez praludzi. W legendach pierwotnych plemion koczowniczych często pojawia się motyw karmienia dzieci przez suki lub wadery (samice wilków) – przykładem jest choćby legenda o braciach Romusie i Remulusie. Wśród dzikich plemion do dziś można spotkać kobiety karmiące piersią szczenięta na równi z własnymi dziećmi.

Wraz ze zbliżeniem się dzikich psów do człowieka, który wywierał coraz większy wpływ na dobór par rodzicielskich pod względem cech użytkowych, zmieniły się morfologia, psychika i zwyczaje tych zwierząt. W epoce brązu (4000–700 r. p.n.e.) wyróżniono pięć typów psa, którym teoretycznie odpowiadają poszczególne grupy współczesnych ras, ale należy pamiętać, że ludzie dowolnie krzyżowali czworonogi w czasie wędrówek i zasiedlania nowych terenów. Plemiona koczownicze wprowadzały krew swoich zwierząt do istniejących rodzimych populacji. Często krzyżowano psy pod kątem przydatności lub wyglądu, nie uwzględniając ich historycznego pochodzenia, a do tego dochodziło do niekontrolowanych krzyżówek, które czasami przypadkowo utrwalano.

Mutacje zmieniające budowę zwierzęcia, które w naturze zostałyby szybko wyeliminowane, człowiek powielił, tworząc najbardziej zróżnicowany gatunek na świecie. Wiele ras tak bardzo oddaliło się od wilczego przodka, że trudno wyobrazić sobie rzeczywiste bardzo bliskie pokrewieństwo. Chodzi tu nie tylko o różnice w wyglądzie, ale również w psychice. Prekursor współczesnej zoopsychologii, laureat nagrody Nobla Konrad Lorenz (1903–1989) dzielił psy na dwa typy: „wilki” – nieufne, utrzymujące dystans do człowieka, terytorialne i hierarchiczne (np. psy pasterskie i szpice azjatyckie) oraz „szakale” – psy blisko związane z człowiekiem, pracujące w licznych sforach (np. niektóre rasy psów myśliwskich). Wprawdzie wszystkie psy pochodzą od wilka, ale różnice w ich psychice kształtowały się pod silnym wpływem człowieka, dlatego zarówno morfologia psów, jak i charaktery w znacznym stopniu się rozwarstwiły. Obserwując te czworonogi, można jednak dojść do wniosku, że cechy anatomiczne wykazują większy rozrzut i różnorodność niż psychiczne. Oznacza to, że hodowca może łatwiej wpłynąć swoimi działaniami na wygląd zwierzęcia niż na jego charakter.

PRZODKOWIE WSPÓŁCZESNYCH RAS

Canis familiaris palustris – przodek psów w typie szpica

Canis familiaris matris optima – przodek owczarków

Canis familiaris inostranzevi – przodek ras molosów i psów z północnych Indii

Canis familiaris intermedius – przodek wyżłów i gończych

Canis familiaris leineri – przodek chartów

Wyżeł węgierski

BUDOWA CIAŁA PSA

Budowa morfologiczna (w kynologii określana eksterierem bądź pokrojem) to zespół widocznych cech ciała, które mają bezpośredni wpływ na sprawność fizyczną, sposób poruszania się i ogólny wygląd psa. Gatunek jest niezwykle zróżnicowany pod względem eksterieru, jednak u wszystkich ras najważniejsza jest harmonijna, poprawna anatomicznie budowa umożliwiająca zrównoważony i płynny ruch. Wzajemne dopasowanie poszczególnych partii ciała decyduje o sprawności i urodzie psa.

WIELKOŚĆ I SYLWETKA

Pierwszymi rzucającymi się w oczy cechami są wielkość i sylwetka psa. Do najwyższych zaliczamy dogi niemieckie, charty szkockie, a także rosyjskie i irlandzkie wilczarze, a najniższe to: chihuahua (najmniejszy pies świata), jamnik króliczy, yorkshire terier oraz szpic miniaturowy pomeranian. Największą masą ciała charakteryzują się np. bernardyn, mastif tybetański, owczarek kaukaski lub owczarek środkowoazjatycki. Większość ras to psy średniej

wielkości, tzn. o wysokości ok. 35–60 cm i wadze ciała ok. 10–30 kg. Sylwetka psa może być krótka, wpisana w kwadrat (np. sznauce), krótki prostokąt (np. boston terier) albo prostokąt (np. gończy polski). Istnieją też psy o różnym stopniu wydłużenia tułowia, takie jak bassety, jamniki i część terierów, np. skye terrier.

WŁOS I SKÓRA

Kolejnymi elementami budowy ciała psa są jego okrywa włosowa i skóra. Wyróżniamy psy o gładkiej, suchej, ściśle przylegającej do ciała skórze (np. charcik włoski) oraz psy o limfatycznej budowie, pokryte luźną, często pomarszczoną skórą, jak sharpei lub fila brasileiro. Skórę pokrywa sierść, która może być krótka i gładka (jak u pinczerów), krótka i lekko odstająca (jak u shiby), krótka i przylegająca do ciała (jak u labradorów) oraz długa w różnych wersjach. Inaczej wygląda długa sierść owczarka niemieckiego długowłosego, a inaczej pekińczyka, owczarka staroangielskiego albo collie rough

(owczarka szkockiego długowłosego). Ponadto sierść może być prosta (flat coated retriever), kędzierzawa (bizon kędzierzawy) lub falowana (chart rosyjski borzoi), a nawet mocno skręcona (curly coated retriever). Psy różnią się również pod względem struktury włosa, która może być delikatna, miękka, jedwabista i niezwykle przyjemna w dotyku, jak np. u maltańczyków; wyczuwalnie twardsza, ale nadal miła w dotyku, jak np. sierść akity, lub szorstka, twarda, a nawet drutowata, jak w przypadku psów szorstkowłosych, np. jamników, wyżłów oraz wszystkich sznaucerów. Sierść psów różni się również gęstością, bywa jedno- lub dwuwarstwowa. Pojedynczy, gęsty, obfity włos występuje u pudli, natomiast najwspanialszym podwójnym futrem cieszą się rasy północne – alaskan malamut, samoyed, syberian husky, oraz wysokogórskie, jak mastif tybetański, pirenejski pies górski lub nasz polski owczarek podhalański.

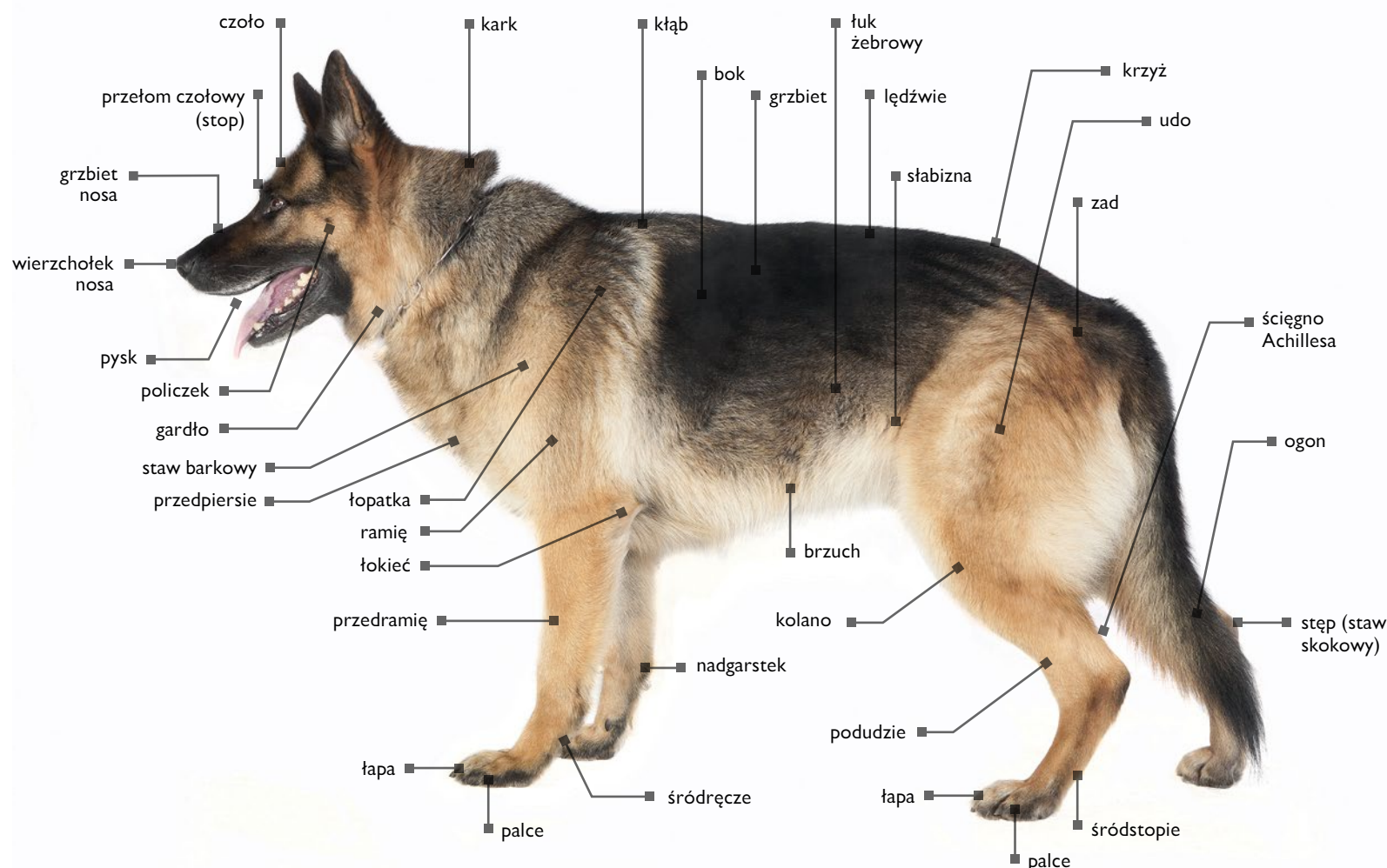
W psim świecie zdarzają się także ewenementy i „dziwadła” o zupełnie wyjątkowym rodzaju sierści, np. z długimi, dredowatymi sznurami, jak u komondora i puli. Najbardziej oryginalny pod tym względem jest owczarek z Bergamo (bergamasco), którego ciało pokrywa gęsta warstwa sfilcowanych, spiłsniomych płatów sierści przeplatanych cieńszymi zbitymi sznurami. Bergamasco jest absolutnie

niewrażliwy na zewnętrzne warunki klimatyczne, gdyż swoisty „pancerz” chroni go zarówno przed mrozem, jak i upałem. Niestety, taka okrywa włosowa sprzyja gromadzeniu się brudu i niezbyt ładnie pachnie. Są też rasy zupełnie pozbawione sierści, jak nagi pies peruwiański i nagi pies meksykański, lub z resztkami włosów na głowie, ogonie i kończynach, jak u chińskiego grzywacza typu hairless.

UMASZCZENIE

Bardzo wiele można by napisać na temat umaszczenia psów. Mamy idealnie białe maltańczyki, perłowo połyskujące bolończyki, biszkoptowe labradory, złociste goldeny, pszeniczne bassety bretońskie i soft-coated wheaten terriery, srebrzyste mopsy, niebieskie kerry blue terriery, błękitne cane corso italiano i dogi niemieckie, a także psy we wszelkich odcieniach barwy płowej (buldog francuski), śniadej (owczarek szetlandzki), czerwonej (shiba), mahoniowej (setter irlandzki), brązowej (wyżeł niemiecki), czarnej (nowofundland) oraz wilczastej (wilczak czeskosłowacki). Możliwe są również rozmaite połączenia barwne – trójkolorowe (berneńskie psy pasterskie), łaciaste

Morfologia psa

(landseery), dereszowate (wyżły), przesiane „pierz i sól” (sznacery) i wiele innych. Nazw umaszczeń rozróżnia się nawet więcej niż kolorów. Ten sam kolor sierści określamy różnymi nazwami w zależności od rasy, np. kolor wilczasty u shiby czy hokkaido nazywamy sezamowym, u szpica wilczastego – srebrnoszarym, u szwedzkiego vallhunda – szarym lub piaskowym, a u owczarka niemieckiego – umaszczeniem wilczastym.

TUŁÓW I KLATKA PIERSIOWA

Tułów psa, zwany kłódą, może być wydłużony, skrócony, szeroki lub wąski, a najistotniejszymi elementami są pojemność i kształt klatki piersiowej oraz prosty, mocny grzbiet z wyraźnym kłębem. U psów mocny kłęb świadczy o dobrze rozwiniętych mięśniach przednich partii ciała. Wszelkie wady kręgosłupa znacząco upośledzają zdolności motoryczne osobnika. Klatka piersiowa składa się z mostka oraz 13 żeber połączonych z 13 kręgami piersiowymi. Dziewięć pierwszych par żeber to żebra mostkowe, zwane też prawdziwymi, połączone z mostkiem za pomocą chrząstek żebrowych. Pozostałe cztery pary to żebra rzekome, z których trzy połączone są łukiem chrząstkowym, natomiast ich ostatnia, trzynasta para jest wolna.

Klatka piersiowa może być wąska, aerodynamiczna, jak u chartów. Wysoką wydajność oddechową zapewniają wówczas zwiększona długość i odpowiednia głębokość klatki, sięgająca mostkiem poniżej łokcia. Charci typ budowy klatki piersiowej stoi w opozycji do szerokiej klatki piersiowej buldoga, staffordshire bull teriera lub american staffordshire teriera, których potężnie umięśnione piersi zapewniały większą siłę i powierzchnię naporu w walce oraz podczas ciągnięcia ładunków. Taka budowa wyklucza ręczność, ale zdecydowanie promuje siłę i wytrzymałość na obciążenia. U północnych psów zaprzęgowych obserwuje się swego rodzaju kompromis pomiędzy opływową, głęboką klatką piersiową a szeroką, lepiej dostosowaną

do uprzęży, równo obciążającej poszczególne mięśnie. Siberian husky, jako szybszy i lżejszy, ma nieco węższą klatkę piersiową niż alaskan malamut przystosowany do przewożenia znacznych ładunków na długich dystansach.

KOŃCZYNY

Budowa kończyn, ich kątownie, zdrowe, mocne stawy i ścięgna oraz prawidłowo rozwinięta muskulatura wpływają na sposób poruszania się, wytrzymałość, szybkość oraz zwrotność psa. Kość kończyny przedniej składa się z łopatki, kości ramiennej, przedramienia, zbudowanego z kości promieniowej i łokciowej, nadgarstka, śródreźca oraz pięciu palców, z których jeden jest silnie zredukowany. U psów nie ma obojczyka, a kończyna jest związana z ciałem za pomocą mięśniarzostu. Ustawienie łopatki wpływa na długość wyroku przedniej kończyny. Bardziej skośna łopatka pozwala na dłuższe kroki, a bardziej spionowana skraca wyrok, ale za to ułatwia ciągnięcie ładunków.

Kończyny tylne są osadzone w obręczy miedniczej. Miednicę budują trzy kości: kulszowa, łonowa i biodrowa.

Ustawienie kończyn przednich

MIĘKKIE ŚRÓDRĘCZE

STROME ŚRÓDRĘCZE

PRAWIDŁOWE

WĄSKIE

ODSIEBNE,
POSTAWA
FRANCUSKA

PODSIEBNE,
POSTAWA
SZPOTAWA

KOŃCZYNY
ZBIEŻNE
BECZKOWATE

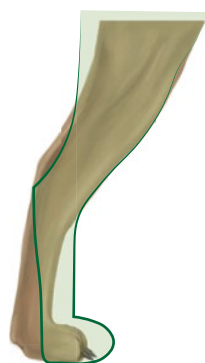
KABLĄKOWATE

ROZBIEŻNE, POSTAWA
FRANCUSKA

POSTAWA KROWIA

KOŃCZYNY TYLNE
ODSTAWIONE

KOŃCZYNY STROME

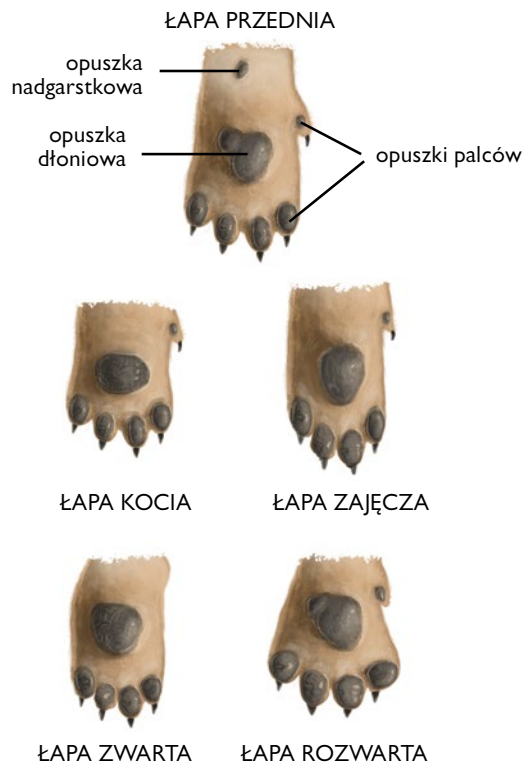
KOŃCZYNY PODSTAWIONE

Ustawienie kończyn tylnych

Następnie kość udowa łączy się z podudziem poprzez rzepkę w stawie kolanowym. Podudzie składa się z kości piszczelowej i strzałkowej. Stopa jest zbudowana z kości stępu (z najbardziej wysuniętym elementem, czyli guzem piętowym), śródstopia i czterech palców. Czasami pojawia się dodatkowy, piąty (tzw. wilczy pazur), który bywa usuwany zaraz po narodzinach szczenięcia. W niewielkiej grupie ras występowanie dodatkowych palców jest bezwzględnym wymogiem, np. u francuskich owczarków briard lub norweskich lundehundów.

W zależności od ustawienia miednicy i kątownia stawów kończyny tylne mają większą lub mniejszą moc napędową. U wszystkich psów nieprawidłowości w budowie albo ustawieniu kończyn ograniczają motorykę zwierzęcia. Na rysunkach zaprezentowano najczęściej występujące wady postawy kończyn przednich i tylnych.

Kształt, wielkość łap, ustawienie i wysklepienie palców to kolejne cechy morfologiczne, które bezpośrednio wpływają na sprawność i możliwości użytkowe psów. Długie, zajęcze łapy charta rosyjskiego borzoja pozwalają na przestrzenny, wydajny kłus i szybki galop o wydłużonej amplitudzie, a okrągłe, małe, kocie łapy szpiców niemieckich nadają ich ruchowi elegancji, sprężystości oraz lekkości.

Kształty łap

OGON

Niezwykle ważnym elementem budowy psa jest ogon. W hodowlach preferowano różne typy ogonów zarówno z racji użyteczności i wygody, jak też zgodnie z upodobaniami hodowcy, bez większego znaczenia dla pracy psa. Ogony mogą być piękne, długie, obficie porośnięte, jak u berneńskich psów pasterskich, ale też naturalnie krótkie, niemal niewidoczne, jak u boston terierów i buldogów francuskich. Są ogony średniej długości, grube, cienkie, owłosione i gładkie, elegancko podwinięte na kształt szabli (chart polski) lub proste,

wiszące (border collie). Mogą być elegancko zawinięte nad grzbietem (akita), ciasno skręcone (basenji), oraz sterzczące, prosto wzniesione (west highland white terrier). Sposób noszenia, długość i osadzenie ogona to ważne cechy wyróżniające poszczególne rasy. Obecnie pojawiły się problemy z oceną i standaryzacją ogonów u ras, którym jeszcze do niedawna zwyczajowo kopowano (przycinano) ogon zaraz po narodzinach. Brak selekcji hodowlanej w kierunku sprecyzowanego typu ogona doprowadził do wystąpienia u czarnego teriera rosyjskiego, sznaucera, dobermana i rottweilera zarówno prostych, jak i wygiętych lub skręconych ogonów różnej długości oraz grubości.

Typy ogonów

KRÓTKI

OBWISŁY

KONIEC SIERPOWATO
ZAKRĘCONY

PIONOWY (STOJĄCY)

ZAWINIĘTY

WESOŁO NOSZONY

SZABLASTY

ZAWINIĘTY NA GRZBIECIE

TYP BRACHYCEFALICZNY,
SKRÓCONA KUFA

TYP MEZOCEFALICZNY,
ŚREDNIEJ DŁUGOŚCI KUFA

TYP DOLICHOCEFALICZNY,
WYDŁUŻONA KUFA

GŁOWA

Głowa u psa również podlegała selekcji. O ile najbardziej naturalnym, pierwotnym typem jest głowa mezocefaliczna, jak u owczarka niemieckiego, shiby, vastogaspets, border collie i elkhunda, to wielkim uznaniem wśród miłośników psów cieszą się tzw. głowy z twarzą, czyli brachycefaliczne, o skróconej części trzewiczaszki (np. u mopsa, pekińczyka, buldoga francuskiego i boksera). Z kolei głowy wydłużone, dolichocefaliczne, występują u chartów i owczarków szkockich collie. Pse głowy różnią się nie tylko długością, ale także kształtem, wielkością oraz sposobem ich noszenia w ruchu i spoczynku.

USZY

Kolejnym istotnym wyróżnikiem rasowym są psie uszy – ich kształt, wielkość i osadzenie. Uszy mogą być bardzo ruchliwe i czujne, grube lub cienkie, wiszące, stojące albo załamane, przylegające do policzków oraz odstające. Co ciekawe, ucho obwisłe pojawiło się w wyniku domestykacji psa, co potwierdzają badania nad udomowieniem lisa syberyjskiego, u którego również zaczęły się pojawiać uszy zwisające obok bardziej pierwotnych – stojących.

Typy czaszek

Typy uszu

USZY DŁUGIE, CIĘŻKIE,
NISKO OSADZONE

USZY DELIKATNE, ZŁOŻONE
DO TYŁU W PŁATEK RÓŻY

USZY WYSOKO OSADZONE
I TRÓJKĄTNE

USZY PÓŁZAŁAMANE
I MAŁE

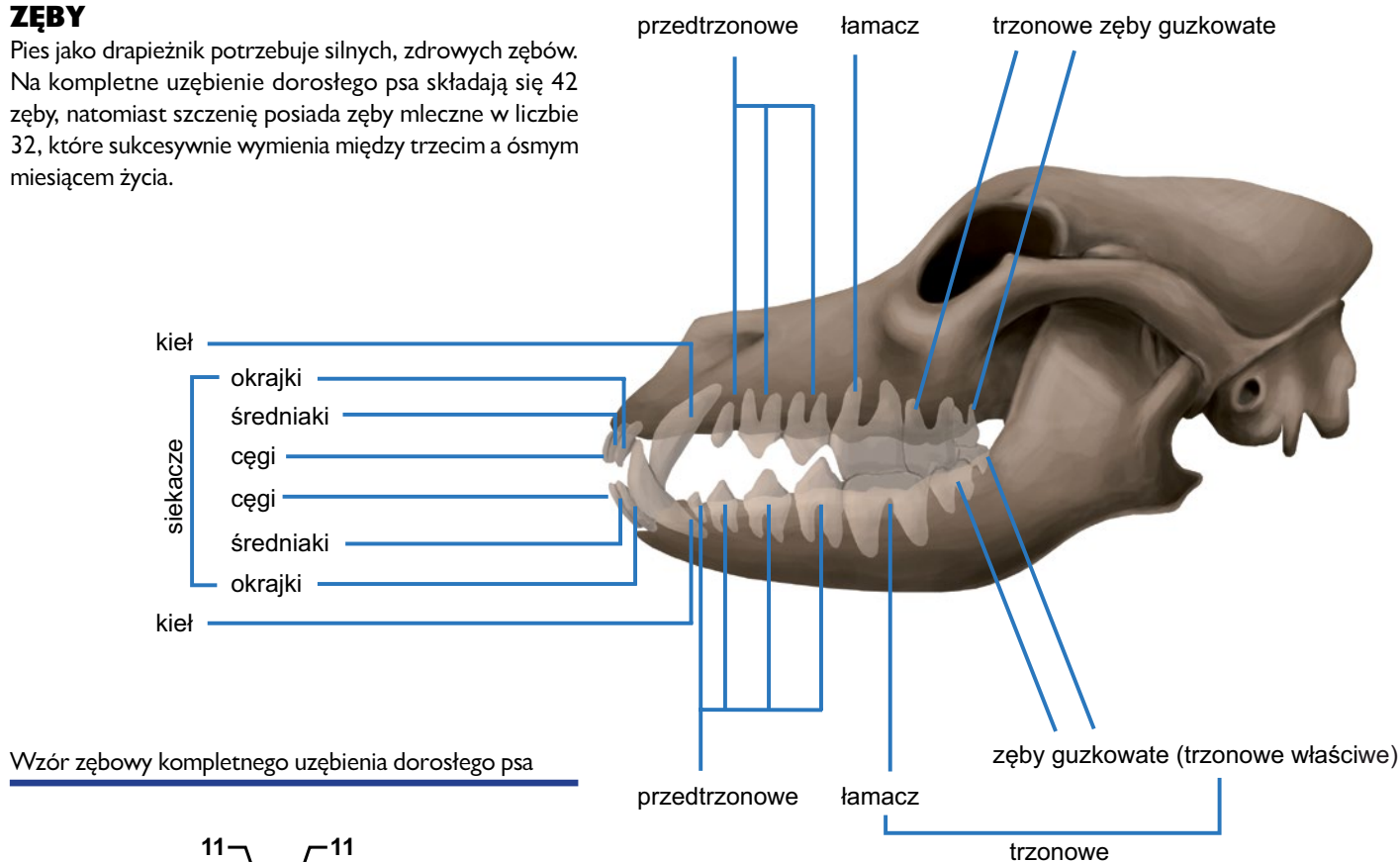
USZY WIELKIE, OBWISŁE,
OBFICIE OWŁOSIONE

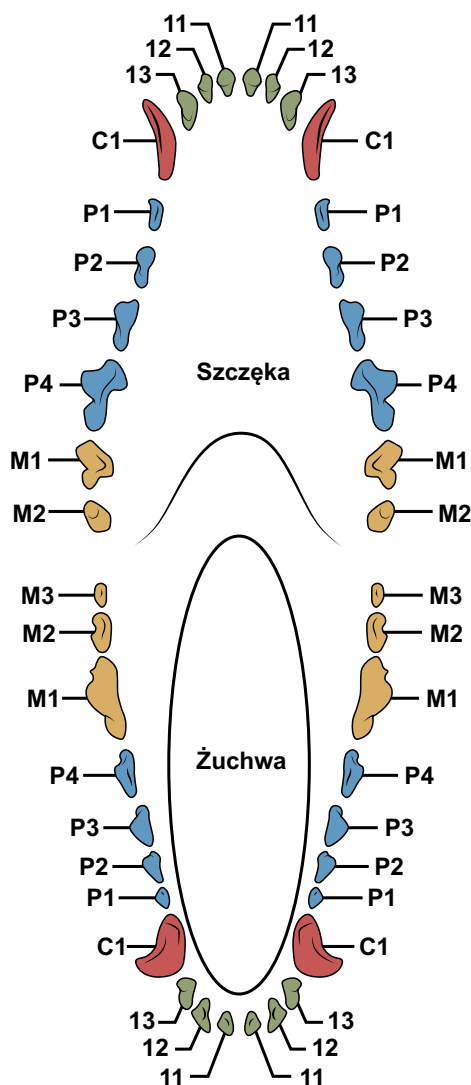
USZY TRÓJKĄTNE, SPICZASTE
I SKIEROWANE KU PRZODOWI

ZĘBY

Pies jako drapieżnik potrzebuje silnych, zdrowych zębów. Na kompletne uzębienie dorosłego psa składają się 42 zęby, natomiast szczenię posiada zęby mleczne w liczbie 32, które sukcesywnie wymienia między trzecim a ósmym miesiącem życia.

Wzór zębowy kompletnego uzębienia dorosłego psa

Rozmieszczenie zębów

Cechą wyróżniającą jest zgryz, czyli sposób nachodzenia na siebie zębów górnej szczęki i żuchwy przy zamkniętym pysku. Najczęściej spotykany jest zgryz nożycowy (jak np. u owczarka niemieckiego), w którym górne siekacze ciasno nachodzą przed dolne siekacze. W przypadku zgryzu cęgowego, dopuszczalnego często na równi ze zgryzem nożycowym (np. u czeskosłowackiego wilczaka) górne siekacze idealnie stykają się krawędziami z dolnymi. O przodozgryzie mówi się, gdy dolne siekacze wychodzą przed górne. To rodzaj zgryzu typowy dla ras z cofniętym nosem, np. buldoga angielskiego. Dla większości ras przodozgryz jest poważną wadą, eliminującą osobnika z hodowli. Zawsze wadliwy jest natomiast duży tyłozgryz (górne siekacze wychodzą przed dolne), zgryz naprzemienny (część górnych siekaczy znajduje się przed dolnymi, a część za nimi) oraz zgryz krzyżowy, wskazujący na deformację szczęk.

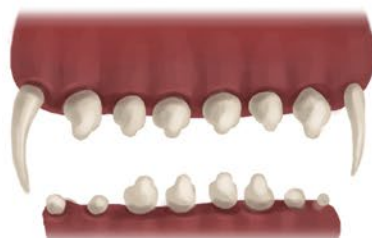
- Siekacze
- Kły
- Przedtrzonowe
- Trzonowe

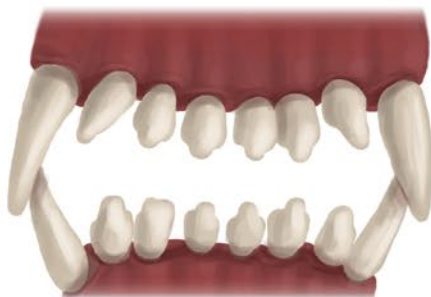
TRZY TYGODNIE

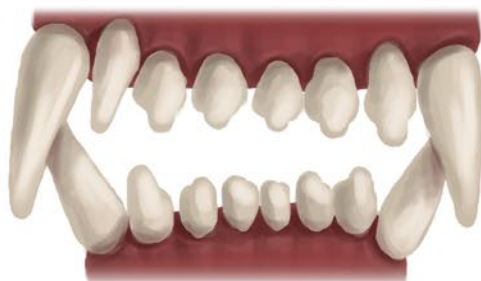
TRZY MIESIĄCE

CZTERY MIESIĄCE

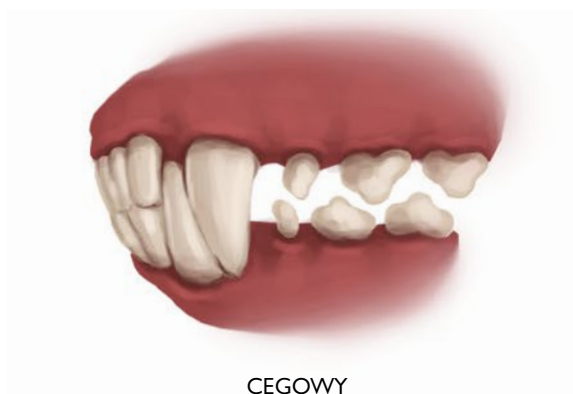
ROK

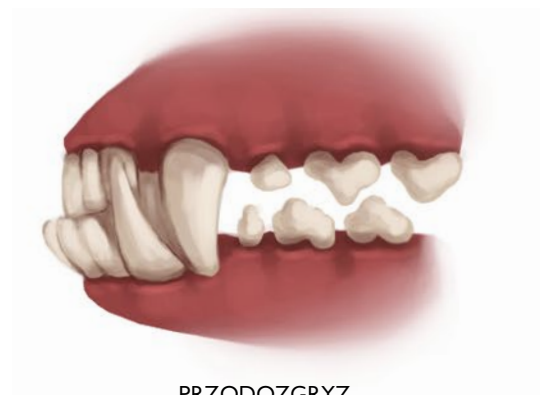
CZTERY LATA

NOŻYCOWY

CĘGOWY

PRZODOZGRYZ

TYŁOZGRYZ

ZMYŚŁY

WĘCH

Najważniejszym i najlepiej rozwiniętym zmysłem psa jest węch. Mamy XXI w., a nawet najczulsze aparaty skonstruowane przez człowieka nie dorównują psiemu nosowi. Praca tropiciela jest jedną z najczęściej wykorzystywanych przez ludzi funkcji psa. Czułość węchu wzrasta wraz z powierzchnią węchową błony śluzowej nosa. U człowieka zajmuje ona ok. 2,5 cm², natomiast u psa ok. 100–200 cm², w zależności od rasy. W błonie są umieszczone receptory, których liczba jest zmienna u różnych ras. U jamnika występuje przeciętnie 125 mln receptorów, a u posokowca liczba ta może sięgać nawet 300 mln. Warto wspomnieć, że człowiek ma tylko 5 mln receptorów. Dodatkowo ważna jest nie tylko liczba komórek, lecz ich czułość, a ta jest ponad 10 tysięcy razy większa u psów niż u ludzi!

Pies potrafi rozróżnić poszczególne nuty zapachowe, podobnie jak człowiek rozróżnia niuanse kolorystyczne. Jest w stanie prawidłowo ocenić wiek śladu pozostawionego przez tę samą osobę w odstępie kilku minut. Wrażliwość na zapachy ocenia się według tzw. progu wyczuwalności. Jest to minimalna liczba cząstek zapachowych, jakiej potrzebujemy do wzbudzenia reakcji komórek receptorowych błony węchowej. Niektóre substancje, np. feromony płciowe wydzielane przez suki, są wyczuwane przez psa

w stężeniu 1 cząstka/1 litr powietrza. Aby lepiej uzmysłowić sobie doskonałość psiego nosa, należałoby rozsypać kilkucentymetrową warstwę piasku na powierzchni boiska piłkarskiego. Jeśli wśród ziarenek piasku jedno z nich będzie pachnieć właścicielem lub innym znanym dla psa zapachem, ten z pewnością je odszuka. 1 g substancji zapachowej rozpylony na wysokości 100 m na powierzchni 10 km² będzie dla przeciętnego psa doskonale wyczuwalny i odróżnialny od pozostałych woni.

Czeskie doświadczenia z psami lawinowymi wykazały wyższość węchu psa nad sondą magnetyczną. Dwie osoby zasypano warstwą 5–8 m śniegu. Ratownicy przy użyciu sondy odszukali poszkodowanych po ok. 20 min pracy, natomiast pies potrzebował na to zaledwie trzech minut. Drobiny zapachu środków chemicznych z rękawiczek osób pakujących np. narkotyki do różnych wymyślnych schowków są dla psa tropiącego wystarczająco czytelne i potrafi je oddzielić od tysięcy innych bodźców węchowych docierających do jego nosa. Skuteczność pracy węchowej zależy od indywidualnych uzdolnień i predyspozycji, temperatury, warunków panujących w otoczeniu (np. silny wiatr utrudnia precyzyjną lokalizację zapachu), a także kondycji, stopnia zmęczenia oraz stanu psychicznego zwierzęcia. Ponadto do pracy węchowej wymagane są skupienie i opanowanie emocjonalne psa. Warto również pamiętać, że nasze domowe pupile nie dadzą się zwieść miłym słowom, jeśli wyczuwają nosem zdenerwowanie, lęk, złość lub stres. Psa nie da się oszukać!

Tropienie dolnym wiatrem

Nasłuchujący bokser

SŁUCH

Drugim najlepiej rozwiniętym zmysłem psa jest słuch. Anatomicznie ucho dzieli się na: ucho zewnętrzne, obejmujące małżowinę uszną, chrząstkę ucha, kość czaszki, przewód słuchowy i błonę bębenkową; ucho środkowe, składające się z trąbki Eustachiusza i kostek słuchowych (młoteczka, kowadełka i strzemiączka) oraz ucho wewnętrzne, inaczej zwane błędnikiem, składające się z przedsionka, przewodów półkolistych i ślimaka. Ucho wewnętrzne pełni bardzo ważną funkcję narządu równowagi. Małżowina uszna to fałd skórny oparty na konstrukcji chrzęstnej. Ruchy małżowiny w kierunku napływających dźwięków umożliwiają dobrze rozwinięte mięśnie. Właściwy narząd słuchu znajduje się w przewodzie błoniastym ślimaka i tworzą go rzędy komórek słuchowych ciągnące się wzdłuż przewodu ślimakowego. Jest to ok. 24 tysiące komórek zmysłowych.

Wrażliwość psów na dźwięki jest wyższa niż ludzi. Dzięki dużej jamie bębenkowej i ruchliwości małżowiny zwierzę to potrafi nie tylko słyszeć, ale też lepiej lokalizować źródło dźwięku. Psy słyszą w szerszej skali, szczególnie w wyższych częstotliwościach, dlatego też do ich szkolenia wykorzystuje się gwizdki ultradźwiękowe. Każdy zdrowy pies może się poszczycić słuchem absolutnym, czyli pamięta bezwzględną wysokość tonu bez porównywania go z innym tonem. Zapamiętuje trwale najmniejsze różnice w natężeniu dźwięków, nawet gdy dobiegają one ze znacznych odległości. Bez problemu odróżnia osoby nie tylko za pomocą węchu, ale też słuchu. Rozpoznaje zbliżający się samochód właściciela i często sygnalizuje jego powrót do domu z dużym wyprzedzeniem.

Doskonała pamięć dźwiękowa ma kolosalne znaczenie w wychowaniu i socjalizacji psa. W okresie szczeniństwa należy unikać negatywnych bodźców dźwiękowych,

by nie utrwalić lęku pod wpływem zbyt traumatycznych doświadczeń. Za przykład może posłużyć pies, który w wieku czterech miesięcy został przywiązany przed sklepem przy ruchliwej ulicy. Pod nieobecność właściciela przejeżdżający samochód ciężarowy „wyszturzył” z rury wydechowej akurat w momencie mijania przywiązanego psa. Ten ze strachu w próbie ucieczki przesunął ciężki metalowy stojak na rowery, do którego był przywiązany i już do końca życia silnie reagował panicznym lękiem na zbliżające się ciężarówki. Zbyt głośne dźwięki są dla psa nieprzyjemne. Mogą powodować ból u osobników szczególnie wrażliwych, a dodatkowo szybko upośledzają słuch zwierzęcia. W życiu codziennym oraz szkoleniu bardziej liczy się ton i barwa głosu niż jego głośność.

WZROK

Według obiegowej opinii pies widzi gorzej niż człowiek. Tymczasem widzi on po prostu inaczej i nie powinno się wartościować tej zdolności. Oko psa osadzone w oczodole odbiera bodźce wzrokowe, które są przesyłane do nerwów wzrokowych za pośrednictwem odpowiednich receptorów. Osłonka naczyniowa gałki ocznej częściowo składa się z błony o właściwościach odbłaskowych, co umożliwia lepsze widzenie w nocy i powoduje charakterystyczne świecenie oczu psa w ciemnościach. Najważniejszymi elementami odpowiedzialnymi za widzenie są fotoreceptory: pręciki i czopki. Pies ma znacznie więcej pręcików niż czopków, przez co słabiej rozróżnia kolory, ale za to lepiej widzi w ciemności i łatwiej dostrzega ruch. Nawet z odległości 300–600 m potrafi zareagować na poruszające się obiekty. Osadzenie oczu u różnych ras wpływa na jakość widzenia. Generalnie boczne położenie zwiększa pole widzenia. Pole widzenia psa wynosi do 250–270°, a człowieka zaledwie 160°.

W zależności od rasy psy charakteryzują się lepszym lub gorszym wzrokiem. Teoretycznie najlepiej widzą char-ty i psy ras pierwotnych, a najslabiej rasy o wąskiej specja-lizacji, jak posokowce, które z kolei mają wyjątkowo do-brze rozwinięty węch. Wzrok nie odgrywa najważniejszej roli w życiu psa. Ślepe zwierzęta doskonale kompensują sobie braki wyostrozonym węchem i słuchem.

SMAK

Istnieje wiele teorii na temat rozróżniania smaku przez psy. Część osób uważa, że pies nie odczuwa smaku zjada-nych potraw i można go karmić przez całe życie jednym rodzajem suchej karmy. Z drugiej strony miłośnicy czwo-ronogów podają swoim pupilom wymyślne potrawy uzu-pełniane dziesiątkami niekoniecznie zdrowych dodatków i suplementów. Jak jest naprawdę?

Za odczuwanie smaku odpowiadają receptory zwane kubkami smakowymi, rozmieszczone głównie na języku, w tylnej części jamy gębowej i na podniebieniu. Pies posia-da ok. 1700 kubków smakowych (dla porównania czło-wiek ma ich ok. 9000). Wyróżnia się pięć typów recepto-rów, specyficznych dla każdego rodzaju smaku: słodkiego, słonego, gorzkiego, kwaśnego i umami, odpowiadającego za wykrywanie kwasu glutaminianowego. Mniejsza liczba receptorów u psów nie musi oznaczać słabszego odczu-wania smaku, gdyż ten jest blisko powiązany z węchem. Każdy człowiek zainfekowany katarem, z upośledzonym odczuwaniem zapachów, równocześnie słabiej odczuwa smak potraw. Zważywszy na absolutny węch psa, można wnioskować, że doskonale rozróżnia smak pożywienia, a doświadczenia właścicieli to potwierdzają – każdy osob-nik ma potrawy mniej lub bardziej lubiane. Równocześnie pies nieco inaczej niż człowiek traktuje zapach substancji i wyczuwając nadtrawione białko, np. w kale roślinożer-ców, chętnie je zjada ku rozpaczki opiekuna.

Pierwsze doświadczenia smakowe szceniąt sharpei

DOTYK

Rozmieszczone na skórze zwierzęcia receptory dotyko-we pozwalają odczuwać różne nasilenie ucisku, ból, zimno i ciepło. Ból jest odbierany przez zakończenia nerwowe rozsiane nie tylko na skórze, ale także na błonach łącz-notkankowych narządów wewnętrznych i w naczyniach krwionośnych. W zależności od rasy i cech osobniczych bodźce bólowe wywołują silniejszą lub słabszą reakcję. Rasy hodowane do walk ze zwierzętami, np. bulteriery, charakteryzuje zwykle większa odporność i wytrzymałość na ból oraz obniżony próg pobudliwości. Dotyk odbierany jest z kolei przez mechanoreceptory zlokalizowane w po-bliżu cebulek włosowych oraz w głębszych warstwach skóry. Największą wrażliwość dotykową u psa wykazują okolice pyska, gdzie występują specjalne włosy czuciowe zwane wibrysami.

Przycinanie „wąsów” psa w czasie zabiegów pielęgnacy-nych jest błędem i upośledza zdolność odbierania bodź-ców dotykowych z otoczenia.

Ciepło i zimno jest odbierane mocniej, kiedy skok temperatury wystąpi gwałtownie. Powolne zmiany są

Szczeniak poznaje świat poprzez dotyk

rejestrowane słabiej i wzbudzają w organizmie wolniejszą reakcję termoregulacyjną. Za odczuwanie zimna odpowiadają komórki położone tuż pod powierzchnią skóry, na głębokości 1,8 mm, receptory ciepła znajdują się natomiast w głębszych warstwach (ok. 0,3 mm). Psy znacznie lepiej znoszą niskie temperatury niż wysokie. Charakterystyczne ziażanie z otwartym pyskiem zapewnia psom wentylację, a nieliczne gruczoły potowe występują jedynie między opuszkami w łapach i w okolicach odbytu. W upalne dni należy zapewnić psu dostęp do cienia i wody, a rasy szczególnie wrażliwe i podatne na udary cieplne, o skróconych kufach, powinno się dodatkowo schładzać wodą lub specjalnymi matami.

PORÓWNANIE WIEKU PSA I CZŁOWIEKA

Pies towarzyszy człowiekowi od wieków, ale jego wędrówka przez życie z ukochanym panem jest stosunkowo krótka, trwa ok. 10–15 lat. Proces dorastania i dojrzewania zwierzęcia musi przebiegać zatem odpowiednio szybciej niż u człowieka. Małe i średnie rasy żyją dłużej i szybciej dojrzewają niż psy duże, ciężkie i mocno zmienione przez człowieka. Poniższa tabela porównuje wiek psa i człowieka w zależności od rozmiaru zwierzęcia.

RZECZYWISTY WIEK ZWIERZĘCIA	ODNIESIENIE DO WIEKU CZŁOWIEKA		
	PIES MAŁY	PIES ŚREDNI	PIES DUŻY
1 miesiąc	1 rok	1 rok	1 rok
3 miesiące	5 lat	3 lata	2 lata
6 miesięcy	10 lat	8 lat	6 lat
1 rok	20 lat	18 lat	12 lat
1,5 roku	25 lat	23 lata	17 lat
2 lata	30 lat	28 lat	22 lata
3 lata	33 lata	35 lat	31 lat
4 lata	36 lat	40 lat	41 lat
5 lat	40 lat	45 lat	48 lat
6 lat	44 lata	52 lata	55 lat
7 lat	48 lat	58 lat	62 lata
8 lat	53 lata	63 lata	68 lat
9 lat	55 lat	69 lat	75 lat
10 lat	58 lat	75 lat	82 lata
11 lat	63 lata	80 lat	89 lat
12 lat	67 lat	87 lat	97 lat
13 lat	71 lat	92 lata	103 lata
14 lat	75 lat	98 lat	110 lat
15 lat	78 lat	103 lata	118 lat
16 lat	83 lata	109 lat	123 lata
17 lat	87 lat	115 lat	130 lat
18 lat	90 lat	120 lat	135 lat
19 lat	95 lat	125 lat	143 lata
20 lat	98 lat	130 lat	150 lat

Zabawa szczeniąt buldoga angielskiego

ROZWÓJ, PSYCHIKA I SZKOLENIE

Każdy pies wymaga właściwego wychowania i wyszkolenia, odpowiedniego dla rasy i potrzeb właściciela. Nauka rozpoczyna się wraz z narodzinami szczenięcia. Pierwsza faza, tzw. noworodkowa, trwa do 12. dnia życia. Szczenię po narodzinach jest głuche, ślepe i nie potrafi samodzielnie utrzymać stałej temperatury ciała. Orientuje się w środowisku za pomocą węchu, dotyku i smaku. Wykazuje również wrażliwość na ból, chłód i gorąco. Przez większość czasu śpi. Poza tym pije mleko matki, porusza się, pełzając i uczy się rozpoznawania zapachów. W tym okresie praca hodowcy powinna się skupiać na zapewnieniu szczeniętom i matce spokoju, bezpieczeństwa oraz na nauczaniu maluszków zapachu człowieka oraz dotyku dłoni. Każdy stres, na jaki będzie narażona matka szczeniąt wpływa na jakość pokarmu, oddziałując bezpośrednio również na szczenięta. Należy je delikatnie dotykać i unosić, gdyż ma to wpływ na dalszy rozwój emocjonalny i zdolności adaptacyjne dorosłego psa. Trzeba pamiętać, że nadmierna ingerencja człowieka może wywołać gorsze skutki niż brak kontaktu z noworodkami.

Kolejna faza (przejściowa) trwa od 12. do 21. dnia życia i charakteryzuje się gwałtownym rozwojem szczenięcia, które zaczyna widzieć, słyszeć, chodzić oraz nawiązywać aktywny kontakt z matką, rodzeństwem i opiekunem. W tych dniach maluchy podejmują też pierwsze próby zabawy.

Faza socjalizacji pierwotnej trwa od 21. do 35. dnia życia. Młode pieski rozwijają swoje zdolności motoryczne i socjalne, wyrastają im mleczne zęby, uczą się samodzielnie pobierać pokarm, poznają otoczenie, ludzi oraz inne zwierzęta, a także żywo interesują się wszelkimi nowymi obiektami. Rozwijają się również ich zachowania badawcze poprzez węszenie, kopanie i noszenie w zębach zabawek, a także instynkty łowieckie – bieganie za ruszającymi się obiektami, szarpanie, gryzienie oraz potrząsanie zabawkami. Dla odpowiedzialnego hodowcy jest to niezwykle wymagający okres, w którym można rozpocząć naukę czystości, zabawy z człowiekiem, przyjaznego kontaktu z dziećmi i obcymi osobami oraz reagowania na różnorodne bodźce.

W fazie socjalizacji wtórnej (6.–12. tydzień) kształtują się relacje społeczne z przedstawicielami własnego i obcego gatunku, takie jak: zachowania dominacyjne, identyfikacja najbliższych oraz walka o pozycję wśród rodzeństwa. Równocześnie pod koniec wtórnej fazy socjalizacyjnej (ok. 9.–12. tydzień) rośnie wrażliwość szczenięcia na silne bodźce dźwiękowe, optyczne i dotykowe. Pesy stają się ostrożniejsze, nieufne wobec nowych zjawisk. Apogeum zachowań lękowych przypada na ok. 12. tydzień. Zwykle w tym okresie następuje zmiana opiekuna i szczenię trafia do nowego domu (najlepiej, gdy nastąpi to między siódmym a dziewiątym tygodniem życia). Należy unikać sytuacji stresujących dla nowego członka rodziny, uczyć go w przyjaznej atmosferze zasad panujących w domu i pamiętać, że traumatyczne przeżycia w młodym wieku skojarzone z nowym miejscem mogą pozostawić trwałe ślady w psychice psa.

Kolejnym etapem rozwoju psychicznego szczenięcia jest faza młodzieńcza, trwająca od 13 tygodnia do osiągnięcia dojrzałości. W tym czasie umysł zwierzęcia chłonie naukę jak gąbka – jest podatny na warunkowanie i kształtowanie zachowań. Wtedy też (ok. 14.–16. tydzień)

kształtuje się indywidualny charakter psa oraz hierarchia stadna. W czasie burzy hormonalnej związanej z dojrzewaniem płciowym następuje zwykle regres w posłuszeństwie psa, co należy cierpliwie przeczekać, poddając go spokojnemu szkoleniu oraz dostosowując wymagania i metody do możliwości zwierzęcia.

Szkolenie psa do wypełniania określonych zadań należy rozpocząć już w wieku szczenięcym. Właściwa socjalizacja w grupie rówieśniczej, przełamywanie wewnętrznych lęków, wzmacnianie więzi z przewodnikiem, a także wspólna zabawa i praca to bardzo ważne elementy w procesie wychowywania psa. Odpowiednio ułożone zwierzę można wykorzystać niemal w każdej dziedzinie naszego życia. Psy od wieków towarzyszą myśliwemu, pilnują domostw, stad i ludzi, są przewodnikami niewidomych, asystentami niepełnosprawnych, ratownikami poszkodowanych w katastrofach oraz tropicielami zaginionych osób. Pracują w policji, służbach granicznych i celnych. Towarzyszą nam w radości i smutku, często najlepiej wyczuwają nasze potrzeby emocjonalne. Poza tym wielu osobom pozwalają spełniać marzenia o sukcesie i wygranej, zdobywając laury na wystawach lub w zawodach psich sportów.

Wspólna zabawa to ważny element procesu wychowywania psa

Praca psa myśliwskiego

UŻYTKOWOŚĆ PSA

W dzisiejszych czasach podstawową funkcją psa jest dostrzymywanie człowiekowi towarzystwa. Należy jednak pamiętać, że przez długie wieki zwierze to pracowało dla nas i z nami, a jego wszelkie umiejętności bazują przede wszystkim na instynkcie łowieckim. Początkowo każdy pies był myśliwski, gdyż jako drapieżnik potrafił wytropić, gonić zwierzynę, osaczyć ją i zabić. Największą liczbę współczesnych ras prezentują psy myśliwskie o różnorodnej specjalizacji.

PSY MYŚLIWSKIE

Cechy charakterystyczne najstarszych psów myśliwskich kształtowały się w ścisłej zależności od warunków środowiskowych. Na rozległych stepach używano do polowania rączych, smukłych psów o doskonałym wzroku i wielkiej wytrzymałości. Gęsto zarośnięte obszary leśne utrudniały kierowanie się wzrokiem, natomiast psy o doskonałym węchu, głośzące szczekaniem, gdzie znajduje się zwierzyzna, sprawdzały się idealnie. Jednym z najstarszych

dokumentów, który opisuje specjalizację i typy psów myśliwskich jest zbiór praw germańskich z V–IX w. Wyróżniano w nich psy nagonkowe, tropowce, charty, psy prowadzone na uwięzi oraz psy na jastrzębie.

Pierwotne ludy polowały, aby przetrwać. Wraz z rozwojem hodowli zwierząt gospodarskich polowanie jako źródło zdobywania pokarmu straciło jednak na ważności, stało się przywilejem wybranych grup społecznych, znakiem szlacheckości i przynależności do wyższych sfer. Nobilitacja polowania objęła także psy myśliwskie, które traktowano z szacunkiem, niejednokrotnie lepiej niż ubogich chłopów. Pojęcie „czystej krwi” w odniesieniu do psa myśliwskiego pojawiło się już w średniowieczu, ale określało nie tyle cechy wyglądu zewnętrznego, co zdolności myśliwskie zwierzęcia. W hodowlach prowadzonych na zamkach i dworach dbano, by szlachetne psy nie mieszały krwi ze zwierzętami pospółstwa. Izolowane hodowle w różnych rejonach Europy doprowadziły do wyodrębnienia, a następnie ugruntowania specyficznych cech rasowych o identycznej użytkowości łowieckiej.

Zwyczaj obdarowywania znamienitych gości cennymi psami pozwolił na zwiększenie puli genowej i uszlachetnianie

miejscowych populacji. W książce Conrada Gesnera *Thierbuch* z 1563 r. można znaleźć charakterystyki kilku typów psów myśliwskich o różnej użytkowości: dowolnej wielkości tropowców o długich uszach i zadartych nosach, ptaszników do polowania na ptactwo, płochaczy – psów wodnych o kosmatej sierści, szybkich chartów o długich nogach, wykorzystywanych do polowania na jelenie, zające czy kozice oraz psów wślizgujących się do nory lisa lub borsuka, których opisy odpowiadają współczesnym norowcom. Ścisła specjalizacja osiągnęła taki rozmach, że arystokraci używali do każdego zadania psa myśliwskiego innego typu, np. król brytyjski Jerzy V (1865–1936) nie pozwalał swoim płochaczom aportować ustrzelonego ptaka. Postrzałka miał przynosić retriever. W XX i XXI w. obserwuje się odwrotny trend w środowisku myśliwskim – obecnie płochacz powinien aportować zarówno z lądu, jak i wody, a psy gończe są szkolone w kierunku tropowca i dzikarza.

TYPY PSÓW MYŚLIWSKICH W ZALEŻNOŚCI OD UŻYTKOWOŚCI

Gończe

To grupa psów myśliwskich charakteryzujących się silnym instynktem podążania za uciekającą zdobyczą. Wiele ras gończych pracuje w dużych sforach po kilkanaście lub kilkadziesiąt sztuk, np. beagle i harrier. W czasie gonu sfora komunikuje się charakterystycznym dźwiękiem zwanym

głoszeniem, którego barwa, głośność i intensywność stanowią czytelną wskazówkę dla myśliwego. W czasie tropienia zdobyczy psy posługują się dolnym wiatrem, czyli idą z nosem tuż przy ziemi. Do psów gończych zalicza się również bassety oraz posokowce, czyli wąsko wyspecjalizowane tropowce, które pracują w pojedynkę, samodzielnie, szukając postrzelonej zwierzyny. Charakterystycznym szczekaniem obwieszczają odnalezienie postrzałka.

Wyżły

To psy myśliwskie pracujące nie tylko dolnym, ale także górnym wiatrem. Mają wysoko zadartą głowę i łapią zapach rozproszony w powietrzu. Cechą charakterystyczną wszystkich wyżłów jest tzw. stojka, czyli wystawianie zwierzyny poprzez zastygnięcie psa w bezruchu. Przodków współczesnych wyżłów używano do polowania na ptaki jeszcze przed wynalezieniem broni palnej. Pies musiał jak najszybciej znieruchomieć i przywrzeć do ziemi, by nie spłoszyć ptactwa zbyt szybko. Stąd historyczna nazwa wyżłów „psy legawe” lub „legawce”. Do dzisiaj wyżły brytyjskie bardzo często pracują w dawnym stylu, błyskawicznie kładąc się na widok wytropionego bażanta albo kuropatwy.

Płochacze

Ich zadaniem jest przede wszystkim odszukanie zwierzyny i wypłoszenie jej z niedostępnych kryjówek. Kaczki i gęsi zaszyte w gęstych szuwarach zrywają się do lotu

Beagle w sforze

wystawione na strzały, a myśliwy spokojnie czeka na stanowisku. Do grupy płochaczy zalicza się spaniele. Psy buszują i rewirują teren bezpośrednio przed myśliwym, nie wolno im gonić zwierzyny, a jedynie ją „ruszyć”. Można powiedzieć, że płochacze stylem pracy plasują się między gończych a legawcem.

Retriewery

To psy myśliwskie o doskonałych umiejętnościach aportowania i zapamiętywania miejsca upadku zwierzyny (głównie ptactwa wodnego). Ich zadaniem jest odszukanie, a następnie przyniesienie nieuszkodzonej zdobyczy do myśliwego. Dobrego retrievera charakteryzuje przede wszystkim wielka pasja do aportowania przedmiotów, delikatny chwyt, ścisła współpraca z człowiekiem, posłuszeństwo, a także ogromne upodobanie do pływania.

Psy wodne

Bardzo podobną do retrieverów użytkowością charakteryzują się psy wodne, które z chęcią pracują w wodzie i świetnie aportują. Większość ras dowodnych wywodzi się od psów używanych do polowania na ptactwo wodne i wydry. W przeszłości dzięki wydry stanowiły duże zagrożenie dla ryb i ptactwa wodnego, dlatego ludzie traktowali je okrutnie, niszcząc bezwzględnie całe populacje. W niektórych krajach europejskich (np. w Szwajcarii) doprowadzono do wyginięcia tego gatunku, w innych poważnie go wytrzebiono. W XX w. wydry doczekały się ochrony prawnej, a psy wyspecjalizowane do polowania na nie musiały znaleźć inne zastosowanie. Obecnie pełnią funkcję psów towarzyszących i terapeutycznych, a lagotto romagnolo jest najskuteczniejszym poszukiwaczem trufli na świecie.

Dzikarze

To psy myśliwskie wykorzystywane do polowania na dziki i grubą zwierzynę, potrafiące nie tylko ją wytropić, ale są też wystarczająco odważne, by osaczyć dzika oraz nie pozwolić mu na ucieczkę. Doskonałymi dzikarzami są np. teriery, jamniki oraz gończe, charakteryzujące się dobrą muskulaturą, silnymi szczękami i wielką pasją do pracy.

Norowce

To grupa psów o budowie umożliwiającej pracę w norach, do której zalicza się m.in. teriery i jamniki. Słowa *terra* (z łac. ziemia) oraz „jama” określają miejsce wykonywanej pracy – pod ziemią, w jamach i wykrotach (wywróconych drzewach). Norowce to niewielkie psy o wąskich tułowiach, krótkich, silnych łapach, dobrym węchu i wielkiej odwadze mimo skromnych rozmiarów ciała, stanowiące odrębną, bardzo charakterystyczną grupę psów myśliwskich. Jamniki na stałe wpisały się w krajobraz łowiectwa europejskiego i mimo rzeszy miłośników psów kanapowych nie straciły swoich wrodzonych instynktów oraz umiejętności. Szczególnie odmiana szorstkowłosa cieszy się dużym uznaniem myśliwych. Z kolei małe teriery, dzięki swojej zwrotności, szybkości i nieustępliwości, są znanymi zabójcami myszy, szczurów i innych gryzoni. W XIX w. klasa robotnicza urządzała zawody terierów w dławieniu gryzoni.

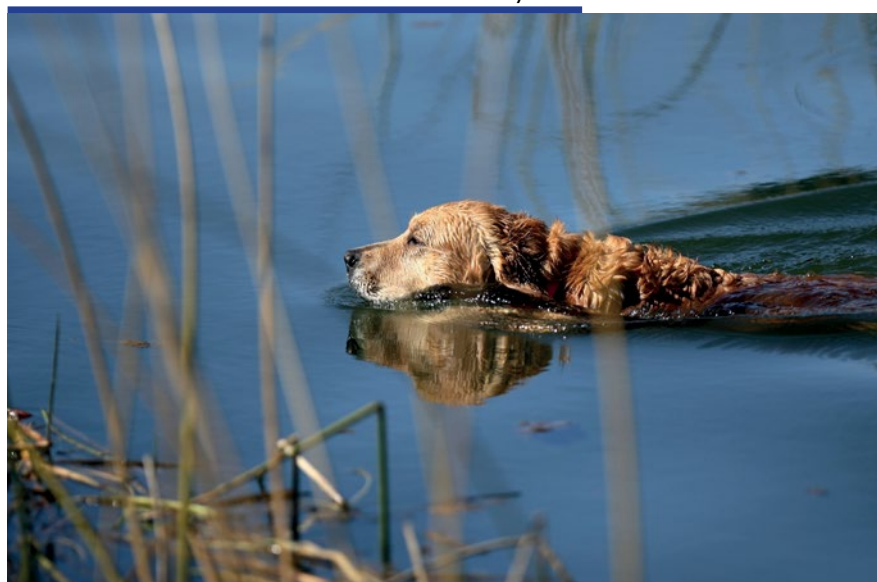

Lagotto romagnolo – pies na trufle

Charty

To zdecydowanie najszlachetniejsza i jedna z najpiękniejszych grup psów myśliwskich. Zawsze smukłe, długonogie zwierzęta w spoczynku prezentują się statecznie i dostojnie, a w pościgu za zdobyczą nie mają sobie równych. Cechą wyróżniającą charty jest bardzo dobry wzrok. Przez wieki hodowane na dworach królewskich charty używano do polowania na zające, sarny, dziki, niedźwiedzie i wilki. Obecnie w Polsce polowanie z tymi psami jest prawnie zakazane. Użytkowość myśliwska została w stu procentach przekierowana na sport – wyścigi chartów.

Labrador retriever w swoim żywiole

Owczarek australijski – pies pasterski w pracy

PSY PASTERSKIE

Swoistą modyfikacją instynktu łowczego jest praca psa pasterskiego. Zwierzę pobudzone do działania instynktem zdobycia zwierzęcy musi wyhamować popędy przed finalizacją, czyli gonić, ale nie złapać; osaczyć, ale nie dławić i zagryzać. Dodatkową trudność stanowi fakt, że wypasane zwierzęta, jak owce, gęsi czy kozy, to zwykle naturalne ofiary dzikich psowatych. Według wielu znawców tematu praca pasterska jest kwintesencją współpracy człowieka i psa.

Wyróżnia się dwa style pasienia: tradycyjny i brytyjski. Większość psów pasterskich pracuje w stylu tradycyjnym, tzw. farmerskim, który polega na prowadzeniu stada za pasterzem i pilnowaniu zwierząt, by się nie rozprzeczły i nie oddalały od grupy. Typowymi przedstawicielami ras o takim stylu pracy są owczarki niemieckie, francuskie briardy, owczarki pirenejskie, polskie owczarki nizinne, owczarki szkockie i szetlandzkie, bearded collie, krótko-nożne psy Gotów, welsh corgi cardigan oraz pembroke.

Styl brytyjski wymaga większej determinacji i precyzji, gdyż pies pracuje w dużej odległości od człowieka, samodzielnie prowadzi stado przed lub za pasterzem i musi całkowicie panować nad owcami. Ten styl przeznaczony jest wyłącznie dla dwóch ras: border collie i australijskiego kelpie.

Inną odmianą pasienia jest pilnowanie stad przed intruzami i drapieżnikami. W tej roli idealnie sprawdzają się duże psy pasterskie, które są raczej strażnikami niż pastuszkami, np. polski owczarek podhalański, pirenejski pies górski lub owczarek rumuński mioritic. Często przy stadzie współpracują ze sobą duże psy do pilnowania oraz mniejsze, zwinniejsze i szybsze rasy lepiej przystosowane do zaganiania oddalających się owiec.

W XXI w. olbrzymie stada owiec znikają z naszego krajobrazu, natomiast psy pasterskie, np. border collie, cieszą się coraz większą popularnością wśród osób poszukujących pupila. Powoduje to dynamiczny rozwój pasterstwa jako sportu kynologicznego, dzięki któremu mogą zostać zaspokojone wrodzone instynkty owczarków.

PSY STRÓŻUJĄCE

Bardzo ważną funkcją psa w społeczeństwie jest zdolność do obrony i pilnowania terenu, dobytku oraz rodziny właściciela. Najlepiej do tego celu nadają się psy pasterskie i molosowate, wywodzące się od pierwotnych psów pasterskich. Najpopularniejszą rasą stróżującą jest owczarek niemiecki, wszechstronny, łatwy do ułożenia, bezwzględnie oddany właścicielowi. Doskonałymi stróżami są również duże psy, takie jak mastif tybetański, budzące respekt swoją posturą, a także niewielkie, czujne sznauclery, oznajmiające intruza głośnym szczekaniem.

PSY RATOWNICZE

W sytuacji katastrofy naturalnej, trzęsienia ziemi, lawin, zawalenia budynków, wybuchów lub pożarów pies wyszkolony do poszukiwania osób jest wręcz niezastąpiony. Szkolenie wymaga od zwierzęcia dużej wytrwałości i wrodzonych predyspozycji. Psi ratownik musi regularnie trenować w trudnych warunkach, naśladujących warunki katastrofy, by w chwili próby dobrze spełnić zadanie i uratować ludzkie życie. Współpraca ratownika ze swoim psem opiera się na wzajemnym zaufaniu – gdy zwierzę wyczuje żywego człowieka, sygnalizuje to w określony, wyuczony sposób.

Praca węchowa w gruzowiskach, osuwiskach, przy często skrajnie niekorzystnych warunkach atmosferycznych jest niezwykle męcząca, a intensywnie wdychany pył albo wysoka temperatura upośledzają wydolność węchową psa. Ekipy poszukiwawcze muszą się zmieniać, by zapewnić ciągłość poszukiwań. Również pies po

Bernardyn – psi ratownik górski

Mastif tybetański – strażnik posesji

kilkudziesięciu minutach (w zależności od panujących warunków zewnętrznych) traci zdolność do wytężonej pracy i potrzebuje czasu na regenerację organizmu. Do ratownictwa kwalifikowane są psy różnych ras, przejawiające odpowiednie predyspozycje psychiczne. Od popularnych owczarków niemieckich i belgijskich do niewielkich kundelków, które potrafią wślizgiwać się w szpary, a dzięki małej wadze mogą przeszukiwać miejsca niedostępne dla cięższych zwierząt.

Inną odmianą ratownictwa jest praca psów lawinowych. Tu preferowane są rasy większe, sprawnie poruszające się w górach. Najsłynniejszą rasą wyhodowaną do poszukiwania zaginionych w górach jest bernardyn. Dzisiaj używa się głównie owczarków niemieckich oraz retrieverów, które łatwiej wyszkolić. Mimo elektronicznych nowinek wbudowanych w plecaki, odzież górską oraz specjalne nadajniki, psy nadal wykazują bardzo wysoką skuteczność w ratowaniu ludzi w górach. W latach 1985–1986 ok. 30% zasypanych przez lawinę uratowano dzięki psom.

W ratownictwie wodnym najlepiej sprawdzają się potężne nowofundlandy. Psy te wykazują wrodzone zdolności pływackie oraz naturalny instynkt do wyciągania przedmiotów i osób z wody, a kierunkowy trening oraz udoskonalanie technik pracy czynią z psa idealnego ratownika. Szczenięta rozwijają umiejętność aportowania na lądzie i dopiero później trenują aport w wodzie oraz wyciąganie z toni pojedynczych osób, szczególnie nieprzytomnych. Uczą się także pracy w uprzęży, której mogą chwycić się tonący. Najsilniejsze nowofundlandy są w stanie holować do brzegu dziesięcioosobowe pontony i pracować w rwącym, zdradliwym nurcie.

Pies przewodnik

PSY TERAPEUTYCZNE

Pierwszymi psami terapeutycznymi w historii były niepozorne pieski niewidomych, którzy w zamierzczłych czasach byli skazani na żebracze życie na marginesie społeczeństwa, a kalectwo niejednokrotnie było dla nich wyrokiem. Ociemniali czekali na jałmużnę i litość, a towarzyszyły im zwykle kundle, które chroniły swego pana, umilały mu czas, zapewniały towarzystwo i bezpiecznie prowadziły przez trudy ubogiego życia. Początek kariery psów przewodników i nobilitację tego „zawodu” datuje się na czas I wojny światowej. Odpowiednio wzmacniany instynkt opiekuńczy, specjalistyczne szkolenie oraz nowoczesne uprząże noszone przez psy umożliwiają bezpieczne i wygodne prowadzenie niewidomego. Do roli przewodników najchętniej wybiera się owczarki niemieckie i labradory, ale dobrze sobie radzą wszystkie psy średniego wzrostu o właściwych predyspozycjach psychicznych.

Pozytywny wpływ na psychikę człowieka, szybsze odzyskiwanie zdrowia przez ciężko chorych oraz lepsza kondycja trwale poszkodowanych przez los ludzi to wspólne zasługi psów asystujących i doświadczonych przewodników – dogoterapeutów. Do roli psa asystującego nadają się wyłącznie zrównoważone osobniki, wykazujące wielką pasję do pracy z człowiekiem, chętnie wykonujące polecenia, z jednej strony ściśle współpracujące z przewodnikiem, z drugiej samodzielne i kreatywne w podejmowaniu działań. Trening psów asystujących rozpoczyna się wcześnie i trwa minimum dwa lata. Pies jest przystosowywany do konkretnych funkcji, np. podawania wybranych przedmiotów, przynoszenia podnóżków, otwierania i zamykania szafek, noszenia zakupów oraz wzywania pomocy w razie ataku lub utraty przytomności. Pies inwalidzki spędza z właścicielem całą dobę, zapewniając pomoc i towarzystwo oraz niejednokrotnie będąc najbliższą istotą dla chorego.

Dogoterapia nie tylko wspiera rehabilitację chorych osób, ale wywiera też pozytywny wpływ na rozwój zdrowych dzieci. W czasie zajęć w przedszkolach i szkołach dzieci uczą się bezpiecznego kontaktu ze zwierzętami oraz zgłębiają tajniki psiej natury pod okiem dogoterapeutów. Wizyty psów poprawiają również jakość życia osób starszych, przebywających w zakładach opieki, szpitalach, a nawet w więzieniach. W Stanach Zjednoczonych przeprowadzono skuteczną resocjalizację grupy więźniów z udziałem psów schroniskowych. Osadzeni opiekowali się zwierzętami, szkolili je i przygotowywali do późniejszej adopcji.

PSY SŁUŻBOWE

We wszystkich służbach mundurowych funkcjonują psy pracujące, wspierające człowieka. Przeciętny obywatel najczęściej widuje psy policyjne szkolone do prewencji, wyszukiwania osób, narkotyków i ładunków wybuchowych.

Wojsko wykorzystuje wąsko wyszkolone psy do patrolowania granic, ochrony obiektów i służby wartowniczej oraz jako zwiadowców w terenie. Bardzo ważne zadania stoją przed psami do wyszukiwania min i innych materiałów wybuchowych. Od wczesnego wieku zwierzęta przechodzą odpowiednie szkolenie i testy charakteru, a do służby trafiają najlepsze w danej specjalizacji, bez względu na rasę i pochodzenie. W wojsku pracuje zarówno owczarek niemiecki, belgijski czy rottweiler, jak i labrador, pudel lub mieszaniec.

Służby celne potrzebują psów tropiących, które mogą pracować na lotniskach, punktach granicznych, w portach i na dworcach. Często rekrutują niewielkie psy, jak jack russel terrier lub spaniel bretoński, które mogą przeszukiwać szpary, wnęki i szafki, a przewodnik bez trudu umieści je w dowolnym miejscu. Coraz więcej prywatnych firm ochroniarskich wykorzystuje psy do zabezpieczenia powierzonych obiektów, gdyż praca dobrze wyszkolonego psa stróżującego równoważy zatrudnienie kilku ochroniarzy oraz dodatkowo wpływa odstraszająco na potencjalnych złodziei.

PSY SPORTOWE

Na sporty kynologiczne składa się kilka dyscyplin, które rozwijają się bardzo dynamicznie – wciąż powstają nowe oraz modyfikacje tych istniejących od lat.

Prawie każdy właściciel psa szkoli pupila z zakresie podstawowego posłuszeństwa, obycia w domu i na spacerze. Zazwyczaj szkolenie kończy się po 2–3 miesiącach nauki, gdy pies posiędzie minimum karności. Bardziej ambitne osoby trenują swoje pupile przez wiele lat. Pies i jego przewodnik nieustannie doskonalą swe umiejętności, startując w zawodach i zaliczając kolejne stopnie egzaminów. W Polsce psy mogą startować w konkurencjach Pies Towarzyszący 1., 2. i 3. stopnia oraz Pies Towarzysząco-Tropiący 1. i 2. stopnia. W skali międzynarodowej odpowiednikiem polskiego Psa Towarzyszącego jest Egzamin Psów Towarzyszących z Testem Zachowania (BH, od angielskiego słowa *behaviour* – zachowanie), sprawdzający posłuszeństwo i zachowanie socjalne psa oraz Obedience – konkurencja rozgrywana od stopnia zerowego do trzeciego.

Co roku rozgrywają się zawody rangi mistrzostwa świata, w których zawodnicy reprezentujący poszczególne państwa konkurują ze sobą w klasach od 1 do 3. Psy użytkowe konkurują w tropieniu sportowym – FH1, FH2 oraz IPO-FH, a także w egzaminach i zawodach IPO 1, 2 i 3. IPO składa się z trzech części, które wymagają od psa różnorodnej pracy. Część pierwsza to praca węchowa na śladzie, którego trudność proporcjonalnie rośnie wraz z poziomem wyszkolenia psa. Druga część to posłuszeństwo, natomiast w trzeciej części pies musi wykazać się zdolnością obrony i kontrolowanego ataku na pozoranta. Dla psów rozpoczynających użytkową karierę sportową opracowano regulamin IPO-V, czyli wstępny egzamin o niskiej skali trudności.

Psy ratownicze sprawdzają się na wielostopniowych egzaminach potwierdzających umiejętności psa. Niezależnie od specjalizacji muszą zaliczyć egzamin kwalifikacyjny po ukończeniu min. 14 miesięcy. Dla psów myśliwskich są organizowane próby polowe, zawody dummy (dla retrieverów) oraz konkursy tropowców i posokowców, w których zwierzęta mogą rozwijać swoje talenty. Nie trzeba być myśliwym, by korzystać z licznych szkoleń i warsztatów organizowanych zarówno przez koła łowieckie, jak i Związek Kynologiczny w Polsce.

Pasterstwo jako sport jest stosunkowo młodą dyscypliną, jednak rozwija się bardzo szybko z racji wzrastającego popytu na urocze, inteligentne border collie o żywiołowym temperamencie i pasji do pracy. Regularne treningi z owcami pomagają zaspokoić popędy owczarka, a osiągnięcia na egzaminach i zawodach dają właścicielowi mnóstwo satysfakcji.

Zupełnie inną dyscypliną, niezwykle widowiskową i atrakcyjną, jest agility, czyli pokonywanie toru przeszkód na czas. Mistrzostwa świata corocznie odbywają się w innym kraju i przyciągają liczne ekipy narodowe oraz wielu widzów. Konkurencje są rozgrywane w trzech kategoriach wielkościowych: małe (*small*) – poniżej 35 cm wysokości w kłębie, średnie (*medium*) – od 35 do 43 cm oraz duże (*large*) – powyżej 43 cm.

Psy pociągowe startują w wyścigach psich zaprzęgów, które są rozgrywane na saniach w zimie i specjalistycznych wózkach latem. Ciekawym sportem terenowym jest

Współczesne wyścigi chartów

dogtrekking, który polega na pokonywaniu wyznaczonej trasy z psem na czas. Sport ten nie wymaga zbyt wielkich nakładów finansowych, jedynie sprawności fizycznej pary pies-człowiek i zamiłowania do aktywności na łonie natury.

Bardzo atrakcyjną dyscypliną kynologiczną są wyścigi chartów. W czasie pościgu za wabikiem można podziwiać piękno charciego ciała i doskonałość jego ruchów. Harmonię oraz sprawność ukazuje również taniec z psem, gdzie do wybranej muzyki przewodnik przygotowuje ciekawą choreografię na miarę możliwości swojego pieska.

Spośród wielu nowych sportów kynologicznych można wymienić jeszcze kilka najbardziej przystępnych dla przeciętnego posiadacza czworonoga, takich jak: fly ball – aportowanie piłeczek na czas, frisbee – chwytanie talerzy w locie oraz rally-O (rajd obedience) – uproszczona wersja obedience przeznaczona dla zawodników w każdym wieku, także dla osób niepełnosprawnych.

WSPÓŁCZESNA FUNKCJA PSA

Pierwotne zdolności psa jako pomocnika człowieka zaczęto rozwijać i ukierunkowywać zgodnie z potrzebami współczesnych społeczeństw. W pracy wykorzystuje się psi nos, inteligencję i oddanie, ale co najważniejsze zaspokajają potrzebę bliskości oraz szczerej przyjaźni – dzięki psom odsuwamy widmo samotności w naszej ekspansywnej cywilizacji. Współczesny pies ma być przede wszystkim towarzyszem i przyjacielem rodziny, dlatego najszybciej rozwija się hodowla ras typowo ozdobnych, o wyciszonych instynktach pierwotnej użyteczności, przeznaczonych do umilania życia oraz towarzyszenia opiekunowi w każdej sytuacji. Z roku na rok gwałtownie rośnie liczba hodowców psów ozdobnych oraz liczba rodzących się szczeniąt od dawna uznanych ras, jak buldog francuski lub chihuahua, a także nowych, jeszcze nie do końca uznanych odmian, jak biewer yorkshire terier czy kolorowy bolończyk. Modne stały się również hybrydy, czyli mieszańce dwóch wybranych ras (np. labradora z pudlem) oraz stare rasy w nowych odsłonach kolorystycznych i groomerskich (np. łaciaty pudel lub stylizowany przez psich fryzjerów szpic miniaturowy).

KYNOLOGIA

FCI

Największą organizacją kynologiczną na świecie, zrzeszającą wiodące organizacje z 91 krajów członkowskich, jest FCI – Fédération Cynologique Internationale z siedzibą w Belgii. Federacja ta została założona w 1911 r. przez narodowe stowarzyszenia kynologiczne z Niemiec, Francji, Belgii, Holandii i Austrii. Do jej zadań należy zatwierdzanie i unifikacja standardów ras oraz regulaminów, według których przyznawane są oceny i lokaty na wszystkich wystawach kynologicznych organizowanych pod auspicjami FCI. Organizację dwóch prestiżowych pokazów: Światowej Wystawy Psów Rasowych oraz Europejskiej Wystawy Psów Rasowych co roku powierza się innemu krajowi członkowskiemu FCI.

Każda rasa psa posiada oficjalny standard opracowany przez kynologów w kraju pochodzenia rasy i zatwierdzony przez Międzynarodową Federację Kynologiczną FCI, która nadaje numer wzorca rasy. Procedura związana z uznaniem danej rasy jest długotrwała i obwarowana szczegółowymi przepisami. Wzorec opisuje cechy

wyglądu i charakteru psa, a także stanowi zbiór wskazówek oraz wytycznych określających ideał psa, do którego powinien dążyć hodowca. Zwierzęta cechuje naturalna zmienność osobnicza, dlatego stopień zgodności osobnika z wzorcem weryfikują przeglądy hodowlane oraz wystawy psów rasowych organizowane przez organizacje kynologiczne.

Małe, lokalne stowarzyszenia miłośników psów organizują niewielkie pokazy, natomiast organizacje o długoletniej tradycji i ogólnokrajowym zasięgu, należące do międzynarodowego stowarzyszenia FCI z siedzibą w Brukseli, organizują krajowe i międzynarodowe wystawy psów rasowych, w których uczestniczy jednorazowo od kilkuset do kilku tysięcy psów. W Polsce Europejska Wystawa Psów Rasowych odbyła się w Poznaniu w 2000 r. Po sukcesie, jaki odniosła zorganizowano Światową Wystawę Psów Rasowych w 2006 r., również w Poznaniu. Na Wyspach Brytyjskich od roku 1886 jest organizowana najbardziej prestiżowa i najstarsza wystawa psów rasowych Crufts, w której mogą brać udział wyłącznie psy nominowane na wyznaczonej wystawie rangi międzynarodowej – jednej w danym państwie.

Główne cele wystaw psów rasowych to: prezentacja osobników danej rasy i ocena zgodności psów z obowiązującym wzorcem, promowanie określonego typu eksterieru preferowanego w danej rasie, udzielanie hodowcom wskazówek dotyczących wyboru zwierząt przeznaczonych do hodowli, zrzeszanie właścicieli psów danej rasy i inicjowanie kontaktów z potencjalnymi nabywcami, kontrola kondycji psów i humanitarnego traktowania zwierząt, ocena pogłowia i kondycji psów każdej prezentowanej rasy, dbałość o utrzymanie standardu rasy, propagowanie wiedzy i kultury kynologicznej, rozwijanie zainteresowań i pasji związanych z kynologią.

Wszystkie rasy są podzielone na grupy FCI, w zależności od pochodzenia, przeznaczenia, użytkowości i wyglądu psa. Wyróżnia się 10 grup FCI:

- **Grupa 1** – Owczarki i inne psy pasterskie, z wyłączeniem szwajcarskich psów do bydła
- **Grupa 2** – Pinczery i sznauclery, molosy, szwajcarskie psy górskie i do bydła, pozostałe rasy
- **Grupa 3** – Teriery
- **Grupa 4** – Jamniki
- **Grupa 5** – Szpice i psy w typie pierwotnym

- **Grupa 6** – Psy gończe i rasy pokrewne
- **Grupa 7** – Wyżły
- **Grupa 8** – Aportery, płochacze i psy dowodne
- **Grupa 9** – Psy ozdobne i do towarzystwa
- **Grupa 10** – Charty

HISTORIA POLSKIEJ KYNOLOGII

Burzliwe dzieje historii Polski nie sprzyjały rozwojowi psiarstwa, jednak zachowało się wiele dokumentów w literaturze i sztuce związanych z psami. Pierwsza wzmianka znajduje się już w kronice Galla Anonima z 1112 r., a dotyczy księcia Bolesława Krzywoustego, który „zabawiał się psami i ptakami”. Zapisy w rejestrach dóbr królewskich Władysława Jagiełły z XIV w. podają dokładne liczby posiadanych zwierząt oraz wydatki przeznaczone na ich chów. W XIV i XV w. rozróżniano takie typy psów, jak: ogary, psy na jelenie, charty, tropowce, psy mediolańskie i pokurcze (psy na niedźwiedzie).

Psy faraona na Światowej Wystawie Psów Rasowych, Moskwa 2016 r.

Pamiętki świadczące o zamiłowaniu dawnych władców do czworonogów można dziś zobaczyć chociażby w Katedrze Królewskiej na Wawelu. Między kolumnami grobowca króla Jagiełły umieszczono sokoły i psy, a grobowca królowej Jadwigi strzeże alabastrowy chart. Również w polskiej literaturze, w tym np. w *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza, wielokrotnie był poruszany temat psa. Istnieje również piśmiennictwo fachowe, jak np. *Myślistwo z ogary* Jana Hrabiego Ostroroga z 1618 r. Rozwój współczesnej polskiej kynologii rozpoczął się po odzyskaniu niepodległości. W 1938 r. utworzono pierwszą rodzimą organizację kynologiczną – Polski Kennel Klub (PKK). Niestety, II wojna światowa dotknęła i tę sferę życia. Dopiero po wojnie, w 1948 r., zarejestrowano Związek Kynologiczny w Polsce, który kontynuował ideę PKK sprzed wojny i do dziś jest największą polską organizacją kynologiczną oraz członkiem FCI.

WYSTAWY PSÓW RASOWYCH

Wystawy różnią się między sobą rangą, typem i rodzajem przyznawanych tytułów. Krajowe są przeznaczone dla psów wszystkich ras posiadających rodowód uznawany przez FCI. W wystawach klubowych biorą udział psy jednej rasy lub grupy ras. Są one bardzo prestiżowe, często powiązane z fachowymi wykładami i seminariami. Konkursy międzynarodowe organizuje się dla psów wszystkich ras i mają one wyższą rangę. Na wystawach krajowych i klubowych pies może uzyskać wniosek na Wystawowego Championa Polski (CWC), natomiast z konkursu międzynarodowego można również wrócić z wnioskiem CACIB, który po spełnieniu wymogów regulaminowych uprawnia do uzyskania tytułu Międzynarodowego Championa Piękności oraz Międzynarodowego Championa Wystawowego.

Osoba zajmująca się profesjonalnie wystawianiem psów to handler. Aby w Polsce i za granicą prezentować swojego pupila, trzeba posiadać psa z rodowodem uznawanym przez Związek Kynologiczny w Polsce (ZKwP) oraz FCI, a także zostać członkiem tegoż Związku i zarejestrować w nim swojego psa. Po zaszczepieniu pupila przeciwko wściekliznie (robi się to po ukończeniu przez szczenię czterech miesięcy) można rozpocząć karierę wystawową. W tym celu należy zgłosić psa na wybraną wystawę, do odpowiedniej klasy wiekowej (najprościej drogą elektroniczną), przygotować go do pokazu (pomocą służą profesjonalni groomerzy, czyli fryzjerzy dla zwierząt) oraz przystąpić do odpowiedniego treningu ze swoim pupilem. Pies musi się nauczyć pięknego biegu oraz postawy, a także trzeba go przyzwyczaić do dotyku obcych osób, ponieważ sędzia kynologiczny sprawdza uzębienie i budowę zwierzęcia.

Na pierwszą wystawę najlepiej pojechać z zaprzyjaźnionym, doświadczonym wystawcą, który podpowie, jak się odnaleźć na terenie wystawowym, gdzie odbierać katalogi lub inne dokumenty oraz jak interpretować opis,

ocenę i przyznane tytuły. Wystawcy zwykle mocno przeżywają sukcesy i porażki swojego pupila, ale należy pamiętać, że każda ocena jest subiektywną opinią sędziego kynologicznego, który kieruje się wzorcem rasy, ale również swoimi osobistymi preferencjami. Pies może mieć lepszy lub gorszy dzień, więc jego wyniki na różnych wystawach mogą się diametralnie różnić. Najważniejsze, aby z konkursów czerpać radość i satysfakcję – spędzić aktywnie czas ze swoim pupilem, spotykać innych miłośników psów i podziwiać piękne zwierzęta.

Podczas każdej wystawy zwieńczeniem pokazu są konkurencje finałowe z nagrodami, fotoreporterami, publicznością i wszystkimi sędziami wystawy. Podczas finałów jest wybierany m.in. zwycięzca grupy FCI, najpiękniejszy pies wystawy, najpiękniejszy junior, szczenię, młodsze szczenię oraz weteran.

Oceny, tytuły i certyfikaty wystawowe

Oceny dla psów w wieku **4–9 miesięcy**:

- WYBITNIE OBIECUJĄCY (WO)
- OBIECUJĄCY (O)
- MAŁO OBIECUJĄCY (MO)

Oceny dla psów **powyżej 9. miesiąca życia**:

- DOSKONAŁA (DOSK.)
- BARDZO DOBRA (BDB)
- DOBRA (DB)
- DOSTATECZNA (DOST.)
- DYSKWALIFIKUJĄCA (DYSKW.)
- NIE DO OCENY (NDO)

Tytuły, które można uzyskać:

- ZWYCIĘZCA MŁODZIEŻY
- NAJLEPSZY JUNIOR W RASIE
- NAJLEPSZY DOROSŁY PIES/NAJLEPSZA DOROSŁA SUKA
- ZWYCIĘZCA RASY (BEST OF BREED)
- ZWYCIĘZCA PŁCI PRZECIWNEJ (BEST OPPOSITE SEX)

Certyfikaty:

- CWC (CAC) – certyfikat (wniosek) uprawniający do tytułu Wystawowego Championa Polski
- CACIB – certyfikat (wniosek) uprawniający do tytułu Międzynarodowego Championa Piękności (C.I.B.) i Międzynarodowego Championa Wystawowego (C.I.E.)
- res. CACIB – rezerwowy wniosek CACIB

PRZEGLĄD RAS

